

לאחר שעסקנו בקנייני אשה, ע"ע, ע"כ, בהמה ונכסים, המשנה עוברת לעסוק בדיני מצוות של האב והבן. ויש לברר מדוע נשנתה משנה זו שעוסקת במצוות האב והבן, בסמיכות למשניות העוסקות בדיני קניינים? וכך שואל הפני יהושע (שם כט. ד"ה משנה):

כל מצות הבן על האב כו'. ויש לתמוה מאי ענין משנה זו במכילתין?

וביאר הראשונים מספר ביאורים. הריטב"א כתב שהאב צריך להשיא לבנו אשה, ע"כ נכתב זה במסכת קידושין- הקניין הראשון. התוס' רי"ד כתב להיפך שלמדים זאת מהמבנה האחרון של המשנה הסמוכה. כלומר, כשם ששנה התנא החילוקים שיש בין קניין ההקדש לבין קניין ההדיוט, כך התנא שונה את החילוקים בין חיובי האיש לאשה.

הפני' הוסיף שהקניינים בתחילת הפרק הם קניינים של העולם הזה, והמצוות האמורות עתה, הם הקניינים האמתיים לעולם הבא (וזה לשונו "חזר לפרש קנין העולם האמיתי דלעולם הבא שאינו נקנה בשום דבר מהקניינים הקודמין שקונין קניני העוה"ז אלא בשכר קיום המצות כדאיתא במשנה דסוף פירקין כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומוחל הארץ והיינו עוה"ב").

המקנה (ד"ה מתניתין) ביאר שלאחר שהביא התנא את קנייני ההדיוט, וסיים באמירה לגבוה- מסיים התנא בחמשת קנייניו של ה' יתברך, וזה לשונו:

משום דאיתא בפ"ו דאבות חמשה קניינים קנה הקדוש ברוך הוא בעולמו.. ויש לומר דהני ה' דברים דחשיב לקמן גבי מצות האב על הבן הם כנגד החמשה קניינים דחשיב שם באבות:

- דלמולו** הוא להכניסו בברית של אברהם אבינו והוא כנגד מה שאמרו שם אברהם קנין אחד.
- ולפדותו** הוא כנגד מה שאמרו שם ישראל קנין אחד שקנה אותם ע"י שפדה אותם מעבדות מצרים דכתיב "עד יעבור עם זו קנית" וכתיב: "כי לי כל בכור וגו' ביום הכותי כל" וגו', ובעבור זה נצטוו בקידוש בכורות.
- וללמדו תורה** הוא נגד מה שאמרו שם תורה קנין אחד.
- ולהשיאו אשה** הוא נגד מה שאמרו שם בהמ"ק קנין אחד. כידוע שבמתן תורה נמשלו ישראל לארסה ובבין בית המקדש נמשלו לנשואה כדאיתא במדרש, ועוד אמרו שנקרא בית המקדש מטתו שלשמה משום שהוא פרי' ורבי' של ישראל.
- וללמדו אומנות** דהיינו להמציא לו מקום לפרנסו הוא ענין מה שאמרו שם שמים וארץ קנין אחד וכשחז"ל שבתחילת בריאת שמים וארץ הכין מזונותיו של אדם. ואח"כ ברא את האדם וק"ל.

נראה בסוד דברי המקנה, שההופעה שלה אדם **בעולם הזה** בעצם מקיים את קנייני ה' יתברך- ממש כשותף. לעומת זאת, הפני' מתייחס למצוות האב והבן כקניינים **לעולם הבא**.

נחלקו התלמודים בפתיחה של המשנה, האם צריך לומר "כל מצוות הבן על האב" או "כל מצוות האב על הבן", וכך מובא בבבלי (שם):

כל מצות הבן על האב - אנשים חייבין, ונשים פטורות, וכל מצות האב על הבן - אחד אנשים ואחד נשים חייבין.

לעומת זאת בירושלמי מובא בצורה שונה, וכך לשון הירושלמי (פ"א ה"ז):

כל מצות האב על הבן, האנשים חייבין והנשים פטורות. **כל מצות הבן על האב**, אחד אנשים ואחד נשים חייבין.

הבבלי מכנה את הפעולות שצריך לעשות האב- **מצוות הבן**, והירושלמי מכנה את הפעולות המוטלות על האב- **מצוות האב**. וכן להיפך, הבבלי מכנה את הפעולות המוטלות על הבן- מצוות האב, והירושלמי מכנה את הפעולות המוטלות על הבן- מצוות הבן. ויש לעיין במשמעות ההבדל.

כתב העלי תמר בביאור הדברים כך (שם):

וצ"ל לפי הבבלי שמצוות הבן אינו ר"ל חובות הבן אלא שיעורו **סוג מצוות** הבן המוטלות על האב, וכן **סוג מצוות** האב המוטלות על הבן, וכמו שיש סוג מצוות שבת מצוות סוכה מצוות פסח וכו'. אבל הירושלמי מפרש מצוות **חובות** כפשוטו בכ"מ ולפיכך הוא גורס להיפוך כל מצוות האב על הבן.. ועיין במלא"ש אשכנזי הגיה במשנתו כהירושלמי שכ"ה גירסא הנכונה עיין שם. אכן מאידך גיסא לפי גירסת הירושלמי היה צ"ל מצוות האב לבן מצוות הבן לאב, אבל לשון על משמע כפירוש הבבלי שר"ל שמוטל על האב או שמוטל על הבן, **ובירושלמי מביא לשון הברייתא, מצוות שהאב חייב לעשות לבנו**, והיינו כגירסתו מצוות האב על הבן, **אבל הבבלי כפי גירסתו מעתיק האב חייב וכו'**, היינו שמצוות הבן מוטלות עליו.

הבבלי מתייחס לאלו המצוות כסוגי מצוות, סוג 'מצוות הבן' וסוג 'מצוות האב', וע"כ כל אחד חייב לקיים מצוותו, כלומר הבן של עצמו והאב של עצמו. אך משום שאין הבן או האב יקיימו זאת לבד, הם מוטלות אחד **'על'** השני. עולה מהבבלי שבמצוות שכל אחד דואג לעצמו אין האב והבן לכאורה מחויבים זה לזה, אך משום שיש צורך אחד בשני אזי יש מצוות שיזכו האב והבן לחיי **העולם הבא**.

הירושלמי מתייחס לאלו המצוות כחובות, כלומר, יש לאב חובות בעולם, וכן יש לבן חובות בעולם. כלומר, לכתחילה יש חובות בין האב לבן. החובות בין האב לבן הן יוצרות את החיבור העמוק ביניהם. עולה מהירושלמי שהחובות הללו יוצרות כבר **בעולם הזה** את הקשר העמוק בין האב לבן.

אולי אפשר לבאר ששורשי הפני' והמקנה, בעצם נוגעים ביסודות המבדילים בין הבבלי לירושלמי. הבבלי מדגיש את קנייני העולם הבא, כביאורו של הפני', ודרכם קושר את הקשר למסכת. והירושלמי מדגיש את קנייני העולם הזה, כביאורו של המקנה, ודרכם קושר את המסכת (מיזוג התלמודים מתבטא אולי בעמידה מול חיי העוה"ב שבביל לסלול חיים אמתיים בעולם הזה ותן לחכם ויחכם עוד).